

6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTABINDA KÜRESELLEŞME OLGUSUNUN İNCELENMESİ*

Kamil UYGUN¹
Cafer Tayyar ULU²

ÖZET

Bu çalışma 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ders kitaplarındaki küreselleşme olgusunun hangi ünitelerde yer aldığı, hangi öğrenme alanları, hangi kazanım ve kavramlarla ilişkilendirildiği, ünitelerde kaç kez ve hangi sıklıkla ele alındığını bulmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, olgular ve kavramlara ilişkin bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini içeren nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler ders kitapları temel alınmıştır. Bu amaçla, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ve ders kitabında yer alan küreselleşme olgusunun hangi konuların açıklanmasında kullanıldığı ve nasıl aktarıldığı tespit edilmiştir. Öğretim programı ve ders kitabında küresel bağlantıların çok da olağan karşılanmadığı görülmüştür. Karşımıza çıkan bazı eksiklik ve hataların önemli bir kısmının küresel değerler eğitiminin yeni bir eğitim alanı olmasından kaynaklandığını ve ders kitaplarının gözden geçirilmesi ve yeniden yazımı aşamalarında ortadan kalkacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Ders Kitabı, Küreselleşme

EXAMINATION OF GLOBALIZATION FACTS IN 6th AND 7th GRADE SOCIAL STUDIES TEACHING PROGRAMME AND TEXTBOOKS

ABSTRACT

This research is made for searching out Globalization facts; in which units it is located, in which teaching areas, recovery and concepts it is associated and also how many times and how often it is tackled in teaching programs of 6th and 7th grade social textbooks. In this research “document analysis” method that has facts and information about the cases involving written materials and covering the analysis of qualitative research method has been used. The research was based on implementing social studies teaching programme and social studies textbooks. For this purpose Globalization facts located in social studies teaching programme and textbooks are identified how it is determined and in which subjects description it is used. It is determined that Global connections in our teaching programs and textbooks aren't satisfied typically. Most of the deficiencies and errors that encountered arise from being a new training ground of Global valves education and it's hoped to disappear in the process of rewriting and revision of textbooks.

Keywords: Social Studies, Teaching Programme, Textbooks, Globalization

* Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dr. Öğr. Üyesi Kamil UYGUN danışmanlığında yürütülen “6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitabında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: kamil.uygun@usak.edu.tr

² Bilim Uzmanı, e-posta: c.t.u.43@hotmail.com

1. GİRİŞ

Globalleşmenin Türkçe karşılığı olarak kullanılan “Küreselleşme”, ekonomik içerikli bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Bu açıdan terim, belirsizlik içerse de son yıllarda dünya ölçeğinde ortaya çıkan ilişkiler ve yeni yaşam biçimleri küreselleşmenin niteliği konusunda bazı fikirler vermektedir (Tezcan, 1996: 187). Held ve McGrew (2008:72), kıtalar arası veya bölgeler arası akışlar ve ağlar meydana getiren, toplumsal ilişkilerin uzamsal örgütlenmesinde dönüşümü temsil eden bir süreç olarak tanımlamaktadırlar. Türk Dil Kurumu’na (1998: 748; 538) göre ise evrenselleşme “evrenle ilgili; bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul, üniversal” olarak tanımlanmıştır.

Küreselleşmenin yakın anlamlısı olan evrenselleşme; bütün insanlığı ilgilendiren değerleri akla getirmektedir. Toplumların ortak öğelerinin bütününe kapsamaktadır. Milletlerin kültürlerinde var olan genellenebilir ve genel kabul görür özellikleri evrensellik içinde yer verilebilir (Koç, 2007: 26). Başka bir tanımda küreselleşme; ticaretin, direkt yabancı sermaye yatırımlarının artması, fikir haklarının uygulamaya konmasıyla üretim faktörlerinin hareketlenmesi ve daha da yükselmesi sonucu dünyanın giderek daha fazla bütünleşmesini ifade etmektedir (Adams, 2008: 725).

Hayatın her alanında yaşanan değişim rüzgârlarını açıklamak için referans gösterilen küreselleşme olgusu, kazandığı popülaritesinin çok ötesinde bir etki yaratmıştır. Yaşanan gelişmelerin birer sonuç yansıması olarak karşımıza çıkan yeni kavramlar ve kimi tanımlamalar elbette ki bu sürecin bir parçasıdır. Küreselleşme olgusu, ekonomi başta olmak üzere, siyaset, kültür-sanat, eğitim ve daha birçok alanlarda pek çok yapısal dönüşüme yol açmıştır (Dikkaya ve Özyakışır 2006: 165). Küreselleşme olgusunun çok fazla telaffuz edildiği günümüzde bu olguyla ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Küreselleşme hiç kuşkusuz günümüzün en moda söylemlerinden biridir. Gerek bilimsel-akademik, gerekse siyasal-bürokratik düzlemlerde çeşitli verilerle kendisine en çok atıf yapılan, en sık anılan kavramların başında küreselleşme gelmektedir (Acar, 2002: 13).

Dünyada mevcut uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel katmanlara ait siyasi, ekonomik, sosyal, ekolojik, kültürel ve hatta coğrafik sistemlerin birbirlerinden farkındalıklarının gün geçtikçe artmasıyla, geçişenliklerinin ve birbirlerini etkileme güçlerinin de arttığı ve dünya çapında bir “farkındalık ve küreye ait olumlu veya olumsuz gelişmelerle bilinçli veya tepkisel cevap verme kültürünün oluştuğu” gelişen bir süreç olarak tanımlamıştır (Zengingönül, 2005: 91). Hangi açıdan ele alınırsa alınsın teknolojik gelişmeler, ekonomik ve ideolojik etkenler küreselleşmenin ana etkenleri arasında sayılabilir. Bilişim teknolojilerinin ucuzlaması ve yaygınlaşması bilgi akışını hızlandırmış, zaman, mekân ve mesafe algılarını değiştirmiş,

kültürleşme sürecine ivme kazandırarak küreselleşme olgusunun oluşmasına zemin hazırlamıştır (Yurdabakan, 2002: 63).

Son yıllardaki gelişmeler ve küresel ilişkiler vatandaşlığın boyutlarını daha fazla zenginleştirmiştir. Sadece yaşadığı topluma karşı değil, bütün insanlığa karşı kendisini sorumlu hisseden, evrensel bilince sahip vatandaş yetiştirmek hedeflenmektedir. Böylelikle, küresel vatandaşlık ya da evrensel vatandaşlık kavramı oluşmuştur. Küresel vatandaş, dünyanın vatandaşıdır. Olaylara dünya veya insanlık gözüyle bakabilen vatandaşlıktır (Kan, 2009: 25-26). Küreselleşen dünyada iletişimde, uluslararası ticarete, teknolojik gelişmelerde ve uluslararası rekabetteki artışın hızıyla yaşanan değişimler birçok hallerde toplumların eğitim sistemleriyle çatışmaktadır. Bu değişimler eğitim sisteminde köklü dönüşümleri gerektirmektedir. Değişimin gerçekleşme başarısı eğitim sisteminin omuzları üzerinde bulunmaktadır (Ekin, 1997: 82). Halen devam eden bu süreç, yeryüzü toplumlarının tümünü ilgilendirdiği için üzerinde durulması gereken bir olgudur.

Günümüzde sermaye ve üretilen mallar açısından sınırların kalktığı ortak bir ekonomik alanın doğduğu bir dünyada yaşamaktayız. Bu ortak alana işgücü de hızla girmektedir. Yakın bir gelecekte dünya ortak değerlerin, hoşgörünün, ortak sorumlulukların ve belki de çoklu kimliklerin de yaygınlaşmasıyla ortak aidiyet ve sadakatlerin paylaşıldığı bir alana dönüşecektir. Bu durumda küresel vatandaşlık kavramı ilgili verilecek eğitim de ayrı bir önem taşımaktadır (Rapoport, 2009: 92).

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak küreselleşme: Sınır gözetmeksizin bütün toplumlara, mekânları ve devletleri birbirine bağlayan; sosyal, siyasal, ekonomik, teknolojik ve kültürel bir ağ örgüsü olarak tanımlanabilir.

Küreselleşme, okul kültürüne makro bir bakış açısı getirmiştir. Okul, küreselleşen dünyanın evrensel değerlerini, evrensel değerlerle çelişmeyecek ve milli kimliği koruyacak değerleri bireylere aktarabilecek bir örgütsel kültür oluşturmaktadır (Çelik, 1996: 31). Küreselleşmenin eğitim sistemlerinde geniş çaplı değişimlere yol açtığı ve açacağı şüphesiz bir gerçektir. Eğitim programlarını geliştirmede, yeni eğitim uygulamalarını öngören modeller geliştirmede, gelişmiş ülkelerden yararlanmak ve onlarla işbirliği içinde olmak gerekmektedir. “Sokrates ve Erasmus” gibi öğrenci değişimi projeleri bu entegrasyonun örneklerindedir (Genç ve Eryaman, 2008: 99). Bu değişimlere bağlı olarak bilgi toplumu sürecini yaşadığımız şu günlerde, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişim ve dönüşüme dayalı olarak çeşitli gelişmeler olmaktadır. Eğitim alanındaki program kavramı; öğretim programı, ders programı,

müfredat programı, eğitim programı gibi farklı adlandırmalar altında kullanılmıştır (Büyükkaragöz, 1997: 1).

Eğitim programlarının kültürde, teknolojiye, siyasette ve dış dünya ile olan ilişkilerinde yaşanan değişim için olan tutum, değer ve bilgileri kazandırmak biçiminde yapılması, küreselleşmenin eğitim boyutu açısından bir zorunluluk ifade eder. Bu yoldan ders kitapları ve içerikleri yeniden gözden geçirilerek, uluslararası düzeyde ilişkilerin kavranması kolaylaştırılmaya çalışılmıştır (Tezcan, 2002: 55). Eğitim programlarının faaliyetleri bir defa yapılan ve sona eren bir etkinlik değildir. Hazırlanan eğitim programlarının sürekliliğini sağlamak için programlar esnek hazırlanmalı, çeşitli sosyal ve ekonomik şartlara göre düzenlenebilmelidir (Büyükkaragöz, 1997: 175).

Sosyal Bilgiler dersi, “değişen ülke ve dünya sorunlarını tanımlayan, anlayan ve çözmek için üzerinde çalışan aktif bireyler yetiştirmek gibi bir sorumluluğa da sahiptir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi günümüz Türkiye’inde küreselleşme olgusunun yoğunluklu olarak verildiği derslerdendir. Bireylerin değişen sosyal koşullarına uygun değerlerle donatılması ve yeni değerler çerçevesinde değişime ve yeniden yapılanmaya öncülük edebilmesi eğitim öğretimden beklenen öncelikler arasında yer alır. Bu değerler daha çok Sosyal Bilgiler dersi içinde verilmiştir (Özyurt, 2009: 150-151).

Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini Sosyal Bilgiler dersi kapsamaktadır. Sosyal Bilgiler, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip, doğrularak oluşturulmuş bilgileri içineentegre eden; ilköğretim seviyesine ve çocuğun küresel dünya algısına uygun duruma getirilmiş bir derstir (Sözer, 1998: 3). Farklı alanlar içinde küresel gelişmelerden en fazla etkilenen alan da Sosyal Bilgiler alanıdır. Küresel gelişmelerin ve dünyadaki önemli toplumsal olayların Sosyal Bilgiler eğitiminin temel amaçları arasında yer alması bunun en başlı nedenidir. Küreselleşmenin etkisiyle hem ulusal düzeyde vatandaş hem de dünya vatandaşı yetiştirme Sosyal Bilgiler eğitiminin önemli bir hedefi haline gelmiştir (Mentiş Taş, 2004: 31).

Bu hedef doğrultusunda yeni ilköğretim programında ders alanları belirlenirken, Sosyal Bilgiler dersi güncel sosyal değişimler ve sorunlarla ilgili hale getirilmiştir. 2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programında yer alan öğrenme alanlarından birisi de “Küresel Bağlantılar” olarak belirlenmiştir. Küresel bağlantılar öğrenme alanıyla, “öğrencilerin; dünyayı ilgilendiren ekonomi, siyaset, çevrebilim, güvenlik ve sağlık gibi alanlarda yaşanan sorunların sebepleri ve çözümleri ile ilgili fikir geliştirmeleri amaçlanmıştır. Böylece, bireylerin dünya ile bütünleşmelerini sağlamak hedeflenmiştir” (Şimşek, 2008: 346).

Eski programda dünyayla ilişkinin ancak devletler düzeyinde veya devletler üzerinden kurulabileceği öğretilirken; yeni program öğrencilerde insanlık ailesinin bir parçası olduğu bilincini oluşturmayı, ulusu ve dünyayı ilgilendiren konulara karşı duyarlılık geliştirmeyi amaçları arasında saymaktadır. İlköğretim 6. ve 7. sınıf düzeyinde öğrenciler, düşüncelerin, sanat eserlerinin, uluslararası etkinliklerin toplumlar arası etkileşimdeki önemini ve ülkesinin doğal kaynakları, ekonomik yeterlilikleri ile diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri ile ilgili fikir edinirler. Bütün dünyayı ilgilendiren ekonomi, siyaset, ekoloji, güvenlik ve sağlık gibi alanlarda yaşanan sorunların sebepleri ve çözümleri ile ilgili fikir geliştirirler. Uluslararası kuruluşların amaçlarını ve işlevlerini kavrarlar. Öğrenciler Küresel Bağlantılar öğrenme alanında coğrafya, antropoloji, ekonomi, sosyoloji, hukuk, psikoloji ve tarihe ait kavramlarla karşılaşacaklardır. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarının tümüyle ilişkilidir (MEB, 2005).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ders kitaplarındaki küreselleşme olgusunun hangi ünitelerde yer aldığı, hangi öğrenme alanları ve hangi kazanım ve kavramlarla ilişkilendirildiği, ünitelerde kaç kez ve hangi sıklıkla ele alındığını ortaya çıkarmaktır. Yapılan çalışmanın 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ders kitabının daha iyi anlaşılmasına ve bu program ile ders kitaplarındaki küreselleşme olgusunun geçtiği konulardaki sunuluşunun içerik olarak kıyaslanmasının öğretmenlere, ders kitabı hazırlayan ve bu bağlamda araştırma yapanlara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmada, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ders kitaplarındaki küreselleşme olgusu araştırılmıştır. Küreselleşme ile ilgili konuların içeriğinde; dünyada barışı ve yaşamı tehdit eden unsurlar hakkında farkındalık oluşturulması ve sorunların çözümüne yönelik bir bilinç kazandırılması önemlidir. Türkiye'nin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri, diğer milletlerle kültürel, sanatsal, sportif ve fuar faaliyetlerinin toplumlar arası ilişkideki rolü yadsınamaz. Keza, bu hususlar, küreselleşme alanında araştırılma yapılmasının önemini bir kat daha arttırmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, olgular ve kavramlara ilişkin bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini içeren nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırmacının çalışmanın amacı doğrultusunda belirlediği ilkeler ve temalar doğrultusunda kapsamlı analiz yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Doküman analizi, çalışmayla ilgili belge ve kayıtları derleyip bir araya getirerek belirli bir şekilde kodlama işlemine denir. Doküman analizi, belgesel tarama ve belgesel gözlem şeklinde de adlandırılmıştır. Bu süreçte, ilgili dokümanları bulur, dikkatli bir şekilde okur, gerekli açıklamaları not alır ve notlardan yola çıkarak bazı analiz işlemlerini yerine getirilir (Çepni, 2007). Bu doğrultuda araştırmamızda; sırasıyla dokümanların belirlenmesi, belirlenen (ulaşılan) dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi, verilerin analiz edilmesi ve elde edilen sonuçların kullanılması aşamaları izlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Analizi

Araştırmada, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler ders kitapları temel alınmıştır. Veri kaynakları olarak, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile öğretim programı incelenmiş, tüm bu incelemeler düzenli olarak not alınmış ve kaydedilmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış orijinal dokümanlar olan 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve öğrenci ders kitapları incelenmiş ve bunların betimsel analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR, YORUMLAR ve TARTIŞMA

3.1. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Küreselleşme Olgusu İle İlgili Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrenme alanlarının bir veya birden fazla akademik disiplin içerdiği görülmüştür. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ise disiplinler arası öğrenme alanları arasında yer almıştır ve diğer öğrenme alanlarının tümüyle ilişkilidir. Öğrenciler Küresel Bağlantılar öğrenme alanında; ekonomi, hukuk, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, tarih ve coğrafyaya ait kavramlarla karşılaşmıştır.

6. ve 7. sınıf Küresel Bağlantılar öğrenme alanında öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak, yakından uzağa ilkesinin tersine Çin Seddi, Piramitler, Buzulların Erimesi, Olimpiyatlar, Coğrafi Keşifler, Sanayi Devrimi, Dünya Savaşları gibi küresel konularla ilgilendiği görülmüştür. Bu da öğrencinin sadece yerel değil küresel çaplı düşünmesinin de hedeflendiğini gösterir.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının öğrenme alanlarına göre dağılımına baktığımızda, yaşamı tehdit eden unsurlar ve dünya barışı hakkında bilgi sahibi olunan önemli bir konu olan “Küresel Bağlantılar” alanındaki kazanım sayısının diğer öğrenme alanlarına kıyasla yeterli olmadığı görülmektedir.

“Küresel” kelimesinin yanında yakın anlamlısı olarak kullanılan “evrensel” kelimesi de kullanılmıştır; fakat diğer eş anlamlısı olarak kullanılan ve küreselin İngilizce karşılığı olan “global” sözcüğü hiç kullanılmamıştır. Öğretim programında toplam 31 defa “küresel” ve 3 defa da “evrensel” kelimesi tekrarlanmıştır.

3.2. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Küreselleşme Olgusu İle İlgili Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

6. sınıf Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanında; Türkiye’nin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri, uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlara nasıl bir araya getirdiği, dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılımının nedenleri, komşularımızla ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizin nasıl geliştiği, ülkeler arasında doğal afet ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmanın önemi gibi kazanımlarla küreselleşmeye vurgu yapılmıştır.

6. sınıf küresel bağlantıların anlatıldığı “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinde, dünya haritasının üzerinde nüfusla ve ekonomik faaliyetlerle ilgili veriler ile dağılışı etkileyen faktörler verilmiştir. Bir ülkenin gereksinim ve kaynakları ile Türkiye’nin kaynakları karşılaştırılmıştır. Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye’nin tarihi, kültürel ve ekonomik ilişkileri ortaya koyulmak istenmiştir. Gazete, dergi vb. kaynaklar taranarak yaşanan sorunların çözümü için diğer ülkelerle küresel işbirliği ve dayanışmanın, sorunların çözümüne etkisi tartışılmıştır. Uluslararası festival ve olimpiyat gibi konularla ilgili araştırma yapılarak bunların küresel etkileşimdeki rolüne örnekler verilmiştir.

Küresel bağlantılar alanında Atatürkçülük ile ilgili konulara da değinilmiştir. Tam bağımsızlık, karşılıklılık ve devletlerin eşitliği vurgulanarak Türkiye’nin komşularıyla barış içinde yaşamasını ilke edindiği Atatürk’ün milli dış politikasının temelinde olduğu belirtilmiştir. Atatürk’ün yurttan ve dünyada barış prensibi üzerinde durulur ve bu prensip doğrultusunda küresel barış ön plana çıkarılmıştır.

3.3. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Küreselleşme Olgusu İle İlgili Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Küresel bağlantılar alanı, 7. sınıf ders kitabında “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde yer almaktadır. Bu ünite; küresel sorunlar üzerine düşünmeyi öğrenmeleri, küresel sorunlarla ilgili sivil toplum kuruluşlarını tanımaları ve sorunların çözümünde aktif olarak yer almaları, I. Dünya Savaşı’nın önceki savaşlardan farkını ve savaşların önlenmesine yönelik uluslararası işbirliğinin gerekliliğini kavramaları ve

İnsanlığın ortak değeri olan tarihi eserleri, sanat eserlerini ve doğal varlıkların niçin korunması gerektiğini bilmeleri hedeflenmiştir.

7. sınıf Küresel Bağlantılar öğrenme alanında; uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin kuruluş nedenleri, küresel konularla ilişkilendirilmiştir. Toplumsal ve tarihi oluşumların karşılaştığı problemlere çözümler üretmek konusunda küresel kuruluşların önemine dikkat çekilmiştir. Sanat, edebiyat ve düşünce ürünlerinin ortak miras unsuru olarak korunmasında küresel sorumluluk tavsiyesi yapılmıştır. Osmanlı ile Avrupa devletlerinin ilişkileri, siyasi ve ekonomik yapısı, Birinci Dünya Savaşı'nın neden ve sonuçlarını ilişkilendirerek küresel sorunların çözümünde vatandaş olarak sorumluluğu fark etme kazanımlarında küreselleşme vurgusu yapılmıştır.

Küresel bağlantılar alanında, Atatürkçülük ile ilgili konular işlenirken Atatürk'ün kişilik özellikleri verilmiş, vatanını ve milletini çok sevdiği belirtilmiş, ileri görüşlü, kararlı ve disiplinli olma gibi yönleri açıklanmış ve Çanakkale Savaşı'ndan örneklerle betimlenmiştir. Atatürk'ün Çanakkale Savaşı'ndaki e önderlik rolü ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca 7. sınıftaki küresel bağlantıların öğretildiği ünitenin ders kitaplarının son konusu olması, konuyla ilgili olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerince eleştirilmektedir. Öğretim programında okul veya öğretmenden kaynaklanan herhangi bir aksama olduğunda son ders konularının öğretim yılı içinde tamamlanamayan konular olduğu eğitim çevresindeki herkesçe bilinir. Bu programı hazırlayanların ve eğitim alanında strateji belirleyicilerinin küresel bağlantılar öğrenme alanına ilgisinin ya da ilgisizliğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir (Özyurt, 2009: 151).

3.4. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Küreselleşme Olgusu İle İlgili Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Küresel Bağlantılar öğrenme alanı kazanımlarıyla dünyayı ilgilendiren birçok alanda yaşanan sorunların nedenleri ve çözümleri ile ilgili fikir sahibi olacaklardır. Böylelikle, bireylerin dünya ile bütünleşmelerini sağlamak amaçlanmıştır.

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabındaki küreselleşme olgusuna vurgu yapan ünite, bölüm ve kavramların, küreselleşmeye etkisine bakıldığında; “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde “geçmişten günümüze yerleşme” başlığı altında insanlığın tarihsel gelişimiyle beraber tarih, çağ ve devirler anlatılmıştır. Bu bölümde M.Ö 3200 yılında yazının bulunuşu ile insanlığın yaptığı kalıcı buluş ve bilgilerin gelecek toplumlara aktarılmasının kolaylaştığı ve yazının bulunuşundan sonraki dönem hakkındaki bilgilerimizin hızla arttığına değinilmiştir.

Yazının bulunuşunun öncesi tarih öncesi devirler sonrasında ise tarihsel devirleri adı ile anılması yazının bulunuşunun insanlık açısından önemini vurgulamaktadır. Bugünkü küresel toplumun oluşumundaki temel parametrelerin başında yazı gelmektedir. Tarihin çağlara ayrılmasındaki en önemli gerekçenin bütün insanlığın ve bütün kurumların etkilendiği önemli olaylara dayandığı anlatılmıştır. Bu olayların toplumu ve insanlığı derinden etkilemesiyle belirlenmesi küreselliğin eskiden beri olduğunu ancak günümüz kadar baskın bir özellik taşımadığı örtülü olarak aktarılmıştır.

6. sınıf ders kitabının “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde 1850 yılında İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi sonrasında hem sanayide işgücü açığının ortaya çıkması hem de köylerde insan gücünün yerini makinelerin alması köyden şehre göçü başlatmış olduğuna değinilmiştir. Böylelikle madenleri bol, sanayi ile ticaretin yaygın, ulaşımın kolay olduğu şehirlerin hızla büyüdüğü ve şehirleşme açısından günümüz küresel toplumun temellerinin atılmış olduğu anlatılmıştır. Sanayi Devrimi işlenirken 18. ve 19. yüzyıllardaki Avrupa’nın yeni buluşları ile üretimin artması ve buhar gücüyle çalışan makinelerin varlığı ortaya koyulmuştur. Makineleşmiş endüstrinin gelişmesi ile Avrupa’daki sermaye gücüne değinilmiş ve bu anlatımla sanayi devriminin ticarete yaptığı katkı anlatılmak istenmiştir. Daha önceki yüzyıllarda yaşanan ve Sanayi Devrimini hazırlayan siyasi, dini, felsefi ve bilimsel düşüncelere değinilmemiştir.

Kavimler Göçü’nün tarihsel serüveni ve bu olayın toplumsal yapı üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Ayrıca o dönemin en önemli küreselleşme olayı olduğu da aktarılmıştır. Bugünün Batı medeniyet yapısının varlığının coğrafi keşiflerle oluştuğu buna mukabil bu bölgelerde Türklerin giydiği pantolon ve ceketin Avrupa’ya yayılması ile bu etkileşimin sadece siyasi olmadığı kültürel alanda dâhil birçok konuda etkileşimin olduğu anlatılmıştır. Toplumsal dönüşümlerin en önemlilerinden olan bu olay siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Öğrencide bu yönde bir farkındalık uyandırılmak istenmiştir.

“İpek Yolunda Türkler” ünitesinde ipek yolu diye bilinen güzergâhtaki ticaret anlatılmıştır. İpek yolu, Çin’den başlayıp Anadolu ve Akdeniz güzergahı ile Avrupa’ya uzanan ticaret yoludur. Doğu ve Batı arasındaki maddi ve manevi alışverişe önemli katkı yapmıştır. İpek ve Baharat Yolu ile dönemin ticaret yolları üzerinde bulunan yerlerde insanların karşılıklı etkilenmelerinin görüldüğü anlatılmıştır. Aslında ticaretin eski zamanlardan beri toplumları derinden etkileyen sonuçları olduğunu görmüştük. İpek Yolu, Asya ile Avrupa’yı ticari yönden birbirine bağlayan bir yol olmasının yanında, 2000 yıldan fazla süredir o bölgede yaşayan milletlerin, din ve kültürlerin izlerini taşımaktadır. İpek Yolu’nun Dünya medeniyetindeki rolü, bu doğrultuda işlenmiştir.

Son zamanlarda, UNESCO tarafından İpek Yolu'nun önemi vurgulanmıştır. İpek Yolu, Doğu ve Batı arasındaki ilişkileri artırdığı için “Diyalog Yolu” olarak adlandırılmıştır. Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığı sonrasında İpek Yolu'nun tarihi, kültürel ve ticari yönden tekrar canlandırılmak istenmesi geçmişten günümüze toplumsal etkilenmenin göstergesi olması açısından önemlidir.

Ders kitabının “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde ülke ekonomisinin en önemli gelir kaynaklarından olan “turizm” anlatılmıştır. Turizm merkezlerinin birey, toplum ve milletler arasındaki iletişime katkısı verilmiştir. Turizm vesilesi ile insanların diğer ülkelerdeki tarihi ve doğal güzelliklerle ilgili bilgi edindikleri işlenmiştir. Bunun yanında, insanlar gittikleri yerlere para bırakırlar ve turizm faaliyeti ile ziyaret edilen ülkenin ekonomisine de büyük katkı sağlandığı ortaya koyulmuştur. Böylelikle turizmin toplumlar arasındaki ekonomik katkısı ve iletişim kaynağı vurgulanmıştır. Uluslararası fuarlar, sanat ve spor etkinliklerine değinerek İEF'in (İzmir Enternasyonel Fuarı) Türkiye'ye yaptığı katkılar ve uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşime ve iş birliğine önemli katkı sağladığı açıklanmıştır. Kitapta turizmin küreselleşmeye yaptığı katkı bu açıdan ele alınmıştır.

“Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde “küresel ısınma” ile beraber oluşan doğal felaketlerin en önemlisi olan su sıkıntısı anlatılmıştır. Bu sıkıntının insanın temel sorunu olduğu ve küresel dünyanın bir çıkmaz içinde bulunduğu anlatılmak istenmiştir. Dünya Meteoroloji Örgütü Su Komisyonu'nun açıkladığı veriler verilerek, insanlığın büyük bir tehdit altında olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Dünyadaki tüm su kaynaklarının hızla tükendiği bununda insanlığı etkileyecek siyasi, sosyal, ekonomik sorunlara yol açacağı anlatılmak istenmiştir. Yaşanabilecek bir su probleminin, küresel sorun olabileceğine önemli bir örnek olduğu vurgulanmıştır.

Ders kitabındaki “Demokrasinin Serüveni” ünitesinde “Demokrasinin Gelişimi” anlatılmıştır. İnsanlığın zaman içindeki bu gelişimini ve günümüz küresel çağın en önemli değeri olan demokrasinin tarihsel süzgeç içindeki serüveni anlatılmıştır. İlk demokrasi örneği Atina'dan, Roma'daki yurttaşlık anlayışına buradan 1215 Magna Carta Antlaşması ile kralın yetkilerinin sınırlanması hak ve özgürlüklerinin tanınmasına giden süreç anlatılmıştır. Bu konu ile demokrasinin gelişiminin tarihsel süreci anlatılmıştır.

18. yüzyılda özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganıyla Toplum Sözleşmesi anlayışının ortaya çıkması ve 1776 da Virginia (Virjinya) Haklar Bildirgesi ve sonucunda meydana gelen 1789 Fransız İhtilali anlatılmıştır. Bu sürecin bugünkü demokratik toplum anlayışı ve insan haklarının yaygınlaşmasının ön adımları olduğu öğrenciye anlatılmak istenmiştir.

II. Dünya savaşının sonucunda 1945'te Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948'de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabul edilmesinin küreselleşmenin devam eden süreci olduğu anlatılmıştır. Bu bilgilerin akabinde bu tarihten sonra bütün dünyada başlayan insan hakları bildirelerinin yayınlandığı anlatılmıştır. Aslında bugünün en önemli değer yargısı olan demokratik, epistemolojik birey anlayışının gelişim sürecini tamamlayan etmenler anlatılarak farkındalık sağlanmak istenmiştir.

İnsan haklarının tarihsel gelişimini kitapta örneklerle beraber anlattığı görülmektedir. Bu örneklere baktığımızda; Hamurabi Yasaları, Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi, MagnaCarta, Sultan Süleyman'ın Kanunnameleri, Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, Kanun-i Esasi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile bütün toplumların yaptığı katkı anlatılmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla Türkiye'de gelişen demokrasi kavramı da anlatılmıştır. Dünya ve Türkiye eksenli anlatılan bu konular küresel çağın insan hakları oluşum sürecine yaptığı katkı olarak karşımıza çıkmıştır.

6. Sınıf ders kitabında kadın haklarının gelişimi ve “Evrensel Kadın Hakları” anlatılmıştır. Bu konuyu ayrı olarak işlemesi günümüzde de hep tartışılan bir konuya atıfta bulunulması, kadın haklarını evrensel başlıkla işlemesi kadına verilen önemin göstergesidir.

“Elektronik Yüzyıl” ünitesinde gelişen bilimsel ve teknolojik kavramlar anlatılmıştır. Bu bölümde teknolojinin ulaştığı son nokta olarak “Nanoteknoloji” tanımına yer verilerek bu konuya dikkat çekilmeye çalışıldığını görmekteyiz. Kitapta uzay teknolojisi anlatılarak günümüz toplumsal yapısının geldiği son nokta aktarılmıştır. Burada küresel çağın kavramlarına vurgu yapılarak “düşünebilen makineler, robot hayvanlar, uçan otomobiller” gibi küresel çağın sonunda bunlara ulaşılabileceği anlatılarak öğrencilere hayalî aktarım da yapılmıştır.

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bir alt sınıftaki kavramlar detaylandırılmıştır. Ayrıca yeni kavramlar eklenerek bu dönem öğrencilerinin farkındalığı arttırılmıştır.

3.5. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Küreselleşme Olgusu İle İlgili Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Küresel bağlantılar öğrenme alanı kazanımlarıyla dünyada barışı ve yaşamı tehdit eden unsurlar hakkında farkındalık ve sorunların çözümüne yönelik bir bilinç kazandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca, tarihi ve kültürel mirası korumak adına neler yapabileceklerini ve ortak miras ürünlerinin korunması ve yaşatılması gerektiği, insan hakları ve vatandaşlık eğitimi kazanımlarıyla

bağdaştırılmıştır. Öğrenciler, yakın çevresindeki ortak miras ürünlerinin korunması gerektiğini ve bunların küresel bir sorumluluk olduğunu ifade edecektir.

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitaplarında iletişim, insan ilişkileri ve özgürlük üzerine panel adı altında küresel çağın iletişim boyutu anlatılmıştır. 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “kitle iletişim özgürlüğü”, “kitle iletişim araçları”, “kitle iletişim araçlarının gösterdiği gelişim süreci ” anlatılmış, bununla beraber günümüz küresel yaşamına bu iletişim araçlarının sağladığı faydadan bahsedilerek bu iletişim araçlarının olumlu ve olumsuz yönleri örneklerle anlatılmıştır.

İletişim ve insan ilişkileri ünitesinde iletişim araçlarından televizyon anlatılmış ve televizyonun çocuklarımızın eğitimine yaptığı etki ile basın yayın kuruluşlarının evrensel insan hakları açısından özel yaşamın gizliliğine verdiği önem anlatılmıştır. Televizyon olumlu ve olumsuz yönleri ile küresel yaşamın vazgeçilmez bir öğesi olduğu açıklanmıştır.

“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde Haçlı Seferleri anlatılmıştır. Haçlı Seferleri'nin Hıristiyan Avrupa devletlerinin Kudüs ve Filistin'i Müslümanlardan almak için yaptıkları seferler, ticaret yapma isteği, papanın teşvikleri, şövalye ve senyörlerin macera istekleri nedeniyle gerçekleştiği aktarılmıştır. Bu seferler ile dünyada yaşanan gelişmelerin işlenmesi, günümüz küresel dünyasının oluşumunu anlatmak için önemlidir. Günümüz toplumlarının temel yapısının oluşmaya başladığı dönemdir. Öğrencilerin günümüzü anlaması bu dönemi iyi tahlil etmesinden geçer.

Haçlı Seferleri konusunda, haçlıların Anadolu'dan Kudüs'e yaptıkları seferlerde karşılaştıkları yeni bilgilerin Hıristiyan inancına ait birçok tabunun yıkılmasına neden olduğu anlatılmıştır. Doğu ve Batı arasındaki bu iletişim savaş yoluyla olmuştur ancak bu sekiz haçlı seferinin sonunda dünya da önemli değişimlerin özellikle Batı toplumunda kendini gösterdiği anlatılmıştır. Esir düşenlerin serbest kaldıktan sonra kendi toplumlarına buraları anlatmasıyla var olan önyargının zaman içinde belirgin bir şekilde değiştiği örneklerle anlatılmıştır.

Ders kitabındaki dikkate değer konularından biri de Osmanlı Devleti'dir. Ders kitabında Osmanlı Devleti'nin önemli ticaret yollarını ele geçirmesiyle buralarda Osmanlı etkisinin oluşmaya başladığı ve Osmanlı etkisinin özellikle kültürel açıdan etkili olduğunun anlatıldığını görüyoruz. Ayrıca Osmanlı'nın İstanbul'u alması ve bunun sonucunda Reform ve Rönesans'a yaptığı dolaylı katkı küresel yapının oluşmasındaki Osmanlı etkisini bize gösterir. Osmanlı'da farklı dinlerdeki insanların hoşgörü ile bir arada yaşadığı ve Osmanlı'nın “hoşgörünün vatanı” ilan edilmesinin geçmiş dönemde küresel yapının Osmanlı'dan nasıl etkilendiğini ve toplumların birbirinden kopuk yaşayamayacağını ifade etmesi açısından

önemlidir. Ders kitabı, “Etkiledik Etkilendik Ama Nasıl” başlığıyla yaşamımızdaki başka kültürlerin etkisine ve bizim başka kültürlerle yaptığımız etkiyi konu edinmiştir. Burada Osmanlı'nın müzik, tekstil ve yaşam tarzı ile Avrupa'ya yaptığı etki de anlatılmıştır.

Ders kitabının “Türk Tarihine Yolculuk” ünitesinde Avrupa'nın 15. ve 16. Yüzyıldan itibaren sanat, edebiyat ve bilimsel alanda yaptığı sıçrama sonucu artık Osmanlı'dan etkilenen değil Osmanlı'yı etkileyen bir döneme girdiği anlatılmıştır. Bunun başlangıç noktasının da Haçlı Seferleri, Coğrafi Keşifler, Reform ve Rönesans olduğu daha önce öğrencilere anlatılmış idi. Günümüze kadar devam eden bu sürecin başlangıcının nasıl olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Dünya tarihi açısından bakacak olursak bunların küreselleşmeye yaptığı katkı irdelenmelidir ve bu katkıların bütün toplumların yerleşmesinin üzerinde küresel bir dünya kültürüne gidişinin resmini ortaya koymaktadır.

Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde “Devletler Nasıl Gelişir” başlığıyla ticaretin devletler ve dolayısıyla toplumları nasıl etkilediği anlatılmıştır. Baharat Yolu ve İpek Yolu'nun toplumlar arasında yaptığı etkileşim anlatılmıştır. Geçmişteki küreselleşme olgusuna en önemli etkiyi İpek ve Baharat Yolu'nun sağladığı anlatılmıştır. İlk çağdan günümüze uygarlıkların en önemli etkinliklerinin ticaret olduğu anlatılmıştır. Coğrafi Keşiflerin Avrupalılar için yararlı ve karlı olduğu ancak doğudaki ülkeleri olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Gelişen ülkelerin bulunduğu ticaret yollarının yer değiştirmesi bu ülkelere olumsuz yansımış ve bu ülkelerdeki uygarlıkları etkilemiştir. Bu, gelişmiş batı ve sömürülen doğunun ortaya çıkmasının en önemli faktörüdür.

“Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde “Kol Gücünden Makine Gücüne” başlığıyla anlatılan Sanayi İnkılâbı'nın Avrupa ülkelerini derinden etkilediği anlatılmıştır. Sanayi inkılâbının sivil toplum kuruluşlarından, ekonomik yaşam değişikliklerine ve sosyolojik değişimlerden kentsel sürece kadar küreselleşmeye yaptığı etki anlatılmıştır ve Sanayi İnkılâbı zaman çizelgesi verilmiştir. Sanayinin günümüzde de gelişimini devam ettirdiği ve özellikle elektronik sistemler ile enerji üretim alanındaki gelişimin daha fazla olduğu anlatılmıştır. Sanayi Devrimi konusunda, makine, demir, kömür, hammadde ve enerji kaynağı kavramlarının çok fazla işlendiği görülmektedir. Makineleşme çağının etkileri ve sanayi toplumunun oluşmasındaki etkenler ele alınmıştır.

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde buluşların serüveni anlatılmıştır. Zaman içinde kurulan uygarlıklar özellikle de Mezopotamya, Mısır, Çin ve Hindistan'ın olduğu bölgelerde günümüze ulaşan küresel sürecin ilk temellerinin atıldığı öğrenciye anlatılmak istenmiştir. Bunlar “yazı, takvim, tekerlek ve para” olarak kitapta işlenmiştir.

Yazının bulunuşu, kayıtların tutulmasını sağlayarak maddi kaynaklar üzerindeki denetimin artışını ve büyük ölçekli düzenlemelerin gelişimini olanaklı kılmıştır. Dahası yazı, insanların geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ilişkileri algılayışını değiştirmiştir. Tekerlek bütün çağların en önemli mekanik icadıdır. Hatta makinelerin çoğunda (saat, yel değirmeni, buhar makineleri) ve özellikle de günümüz küresel çağın otomobillerinde tekerlek ve tekerlek ilkesine dayalı dişli çarklar kullanılmıştır. Bu konu küresel yaşama etki eden en önemli etken olarak karşımıza çıkmıştır. Çünkü zamanda ve mekânda yakınlık sağlamıştır. Takvimin Mısır'da bulunuşu coğrafi ve astronomi ilmini geliştirirken, yazının Sümerler tarafından icadı örf ve ananelerin zamanla kaybolmasını engelleyen veya zamanla yok olan toplumların silinmesini engellemiştir.

Paranın Lidyalılar tarafından bulunması ile zamanla oluşan ticari yapı bugünün muazzam küresel dünyasına ulaşmanın ilk basamaklarını oluşturmuştur. Para ilk zamanlarda evrenseldi zamanla ulusal bir özellik kazanmıştır. Günümüzde ulusal özellik önemini de yitirmeye başlamıştır. Bunun yerini küreselleşen para almaya başlamıştır. Bunları örnekleyecek olursak Dolar'ın ve Euro'nun paranın yeniden küreselleşmeye başlamasının en önemli kanıtıdır. İlk zamanlarda para bütün toplumlarda altın ve ona değer eşyalardı. Lidyalılar parayı bulduktan sonra yerleşen bu materyal zamanımızda özellikle Dolar ve Euro ile küreselleşmiştir.

“Buluşların Serüveni” konusuyla ilk çağ uygarlıklarını ve bunların bilimsel ve teknolojik çalışmalarının günümüze değin gelişen serüveni anlatılmıştır. Barutun ilk defa Çin'de üretilmesi konusuyla günümüz savaş teknolojisinin temelini gidilmiştir. Aslında bu serüven (barut) birçok tarihsel olayın bağlayıcısıdır. Tarihe damga vuran bu icadın, feodalitenin yıkılıp krallıkların kurulmasını bunun da Coğrafi Keşifler sonucu Reform ve Rönesans'a yaptığı etki ve bu sürecin sonunda toplumlar üzerinde büyük değişimler oluşturduğu anlatılmıştır. Bunun günümüz siyasal, sosyal ve ekonomik yapılanmasına yaptığı katkıya da vurgu yapılmıştır. İlk defa Çinliler tarafından 12. yüzyılda kullanılan barut ilerleyen dönemlerde bütün Asya'da ve en sonunda da Avrupa'da yayılmıştır. Bu teknolojik gelişmenin dünyanın siyasal, sosyal ve ekonomik yapısına yaptığı katkı küreselleşen dünya olgusunun oluşması sürecine verilen önemli örneklerden bir tanesidir.

Barutun küreselleşmeye katkısını daha detaylandırarak olursak Çin'de bulunan barut Türkler aracılığıyla Araplara geçtiği belirtilmiştir. Haçlı Seferleri zamanında, Avrupalı Hıristiyanlar, Müslüman Araplardan barut yapmayı öğrendikleri aktarılmıştır. Top, tüfek gibi ateşli silahlar yapılması, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul surlarını yıkan topları yaptırması Avrupa krallarının işine yaramıştır. Krallar büyük toplar sayesinde söz geçiremedikleri derebeylerin şatolarını yıkmış, böylece krallar siyasal güçlerini

arttırmışlardır. Avrupa'nın siyasi ve sosyal yapısında önemli değişimlere yol açmıştır. Ateşli silahlarda kullanılan barutun yol yapımında ve maden çıkarılmasında da kullanılması kapitalizme olan katkısını da gösterir ki bu buluşun insanlara çok yönlü katkı yaptığını söyleyebiliriz. Öğrencinin bu konu hakkında bilgilenmesi çağ kavramı açısından önemlidir. Barut, çağ açıp kapanmasına dolaylı katkısı olan önemli bir etkidir.

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde “Söz Uçar Yazı Kalır” başlığıyla yazının gelişim sürecine değinilmiştir. İnsanın iz bırakma tutkusunun günümüzden yirmi bin yıl önce mağara duvarlarına çizilen hayvan resimleriyle başladığı ve bu iz bırakma düşüncesinin günümüz küresel yazı formatının ortaya çıkmasına vesile olduğu anlatılarak öğrencide farkındalık oluşturulmak istenmiştir. Bilim insanının bilgisayarda on parmak yazı yazıp bilgisayarın belleğinde sakladığını biliyoruz. Yazının amacı değişmemiş olabilir ama yazı yazmak için kullanılan araçlar günümüzde değişmiştir. Bu bir süreç işidir. Bir toplumda ortaya çıkan ve genele ulaşan, toplumları derinden sarsan bunun akabinde tarihi çağlara ayıran gelişmelerden bilgilenmemize olanak sağlayan, tarihin oluşması ve bilginin aktarılmasındaki en önemli etken olan yazının küreselleşmeye yaptığı katkının önemi vurgulanmıştır. Sosyal Bilgiler ders kitabı, küreselleşmenin başlangıcını ve de en önemli kırılma noktasını yazının icadı ve ticaret olarak ele almıştır.

Haçlı seferleri sonrası yaşananlar, Avrupa'nın gelişimi ve Rönesans'ın bilim insanına yaptığı katkı, fikir ve düşünce özgürlüğü olarak öğrencilere anlatılmıştır. Bu döneme katkısı olan insanlardan bahsedilmiştir. Reform hareketi konusunda da kilise egemenliğinin yıkılarak bilimin önünün açılmasının önemi vurgulanmıştır. Bunun aslında Hıristiyan batının dönüşümünün bir miladı olduğu belirtilmiştir.

Bilimsel gelişmenin Hıristiyanlığı etkileyerek yeni bir anlayışın ortaya çıktığının önemle üzerinde durulmuştur. Reform, yeni bir bakış açısının oluşmasına ve günümüz siyasi, felsefi ve sosyolojik söyleminin ortaya çıkmasına neden olan temel kırılma noktalarından biridir. Diğer tarafta Galileo örneği verilerek Galileo'nun Keplere yazdığı mektup anlatılmıştır. Galileo'nun Keplere yazdığı mektupta bilim insanlarının çalışmalarını yaparken çeşitli sıkıntılarla karşılaştığı anlatılarak geçmiş dönemde taassup anlayışının bilime yaptığı baskı öğrencilere anlatılmak istenmiştir. İşte burada Reformla başlayan sürecin kilisenin baskısını ortadan kaldırması bu tarz örneklerle desteklenerek aktarılmıştır.

Rönesans ve Reform hareketlerinin Avrupa'nın değer yargılarını değiştirmesi eğitim ve öğretimin kiliseden alınarak laik bir eğitim sisteminin kurulmasına neden olduğu anlatılmıştır. Bunun bilimde ilerlemeyi ortaya çıkardığı bilim ve teknikteki ilerlemenin endüstri devrimini ortaya çıkardığı vurgulanmıştır. El tezgâhlarının yerini fabrikaya bıraktığı, üretilen malların iç pazarda doyum noktasına

ulaştığında da ülkelerin dış pazarlara açılmasına neden olduğu ve bunların hepsinin sonucunda sömürgecilik hareketlerinin ortaya çıkışının ön koşulunu oluşturduğu anlatılarak bir yerde olan bir olayın bütün dünyaya sirayet edebileceği yine tarihsel süzgeç içerisinde öğrenciye aktarılacak istenmiştir.

“Ülkelerarası Köprüler” ünitesinde “çevre kirliliği” konusuna değinilmiştir. Daha geniş eksenli bakılan bu konuya değinecek olursak çevre kirliliği konusunda siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, medyanın ve bireylerin rolü ile bu konuda medyaya yansıyan haberler konu edilerek anlatılmıştır. Dünyanın birçok yerinde küresel ısınma sonucu birçok canlı türünün yok olacağı düşünülüyor. Ülkelerarası iklim değişim uzman gurubu kurulduğu anlatılmıştır. Bu ısınmanın 2070’te Dünyayı buzulsuz bırakacağı, küresel çölleşmenin olacağı ve denizlerin yükseleceği anlatılmıştır. Bu felaket senaryoları küresel toplum için korkutucu fakat gerçek olduğu öğrencilere anlatılmıştır.

Artık küresel sorunların küresel ölçekli yapılanmalarla kontrol edilmeye çalışıldığı anlatılmıştır. Küresel ısınmanın çevreyle ilgili sonuçları insanlar için çok büyük sorunlar oluşturmaktadır. Bunların kuraklık, kasırgalar, seller, aşırı sıcaklar, eko sistem değişimi, biyolojik sistemin yok oluşu, daha fazla yoksulluk, deniz seviyesinde yükselme gibi olumsuz sonuçlar doğuracağı artık bilinen bir gerçektir. Tarım, gıda, su, temizlik, enerji, ulaşım, sağlık, kozmetik ve zehirli kimyasallar gibi küresel toplumun temel kelimelerini sorgulamaya çalışarak öğrencide farkındalık oluşturulmak istenmiştir.

Ders kitabında, Birinci Dünya Savaşı da anlatılmıştır. Birinci Dünya Savaşı, Rönesans ve Reform hareketleri ile başlayan küreselleşme sürecinin son noktası olarak görülmektedir. Sömürgeyle başlayan süreç, dünyanın tamamına etki etmiş ve birçok insanın ölmesi anlatılmıştır. Siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıda büyük değişimlere neden olduğuna dair vurgu yapılmıştır.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşme olgusu bütün öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Küresel bağlantılar öğrenme alanının bulunduğu 6. sınıf “Ülkemiz ve Dünya” ünitesi, 7. sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde, küreselleşme olgusuna doğrudan vurgu yapılmış ancak diğer ünitelerde dolaylı yollardan küreselleşmeye değinilmiştir. Yeterli aktarımın kısıtlı olmasıyla beraber önemli farkındalık sağlayacak bilgiler de verilmiştir.

Tablo 1. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Küresel, Evrensel ve Global Kelimelerinin Dağılımı

Ders Kitabı	Küresel	Evrensel	Global
6. Sınıf	7	12	1
7. Sınıf	34	2	1

Yapılan tarama sonucunda 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarımızda “küresel” kelimesinin yanında eş anlamlısı olan “evrensel” ve “global” kelimesinin de kullanıldığı görülmüştür. 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 7 defa “küresel”, 12 defa “evrensel” ve 1 defa da “global” kelimesi kullanılırken, 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise 34 defa “küresel”, 2 defa “evrensel” ve 1 defa da “global” kelimesi tekrarlanmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programına kıyasla bakıldığında 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşme olgusuna daha fazla vurgu yapıldığı görülmektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında küreselleşme olgusu bütün öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilerek aktarılmış ve öğrenci açısından yeterli aktarımın kısıtlı olmasıyla beraber önemli farkındalık sağlayacak bilgiler verilmiştir. Sosyal Bilgiler ders kitapları ve burada anlatılan küreselleşme olgusu, günümüzü anlayabilen ve geleceğe yön verebilen insanların yetişmesini sağlayacaktır. Küresel yapının varlığı ile küresel değerlere ilişkin önemli bilgilerin Sosyal Bilgiler ders kitapları ile aktarılması amaçlanmıştır. Türkiye’de büyük yatırımlar ve umutlarla her geçen gün güçlü kılınmaya çalışılan eğitim sisteminin en önemli yapı taşı Sosyal Bilgiler ders kitaplarının olacağı belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler ders kitapları ile günümüzün en önemli anlayışlarından biri olan küreselleşme olgusu bireye aktararak, Türkiye’nin gelişimine katkıda bulunabilen bireyler yetiştirmenin yanında dünyaya ayak uydurabilen ve dünya ile bütünleşmiş yerel ve küresel kavramları bilebilen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Öğrencilerin, insanların dünyaya etkileriyle doğal denge üzerindeki bozulma arasında ilişki kurmaları, küresel sorunların çözümü hususunda önemli kuruluşları tanımaları vurgulanmıştır. Dünyadaki insan faaliyetlerinden kaynaklanan bazı küresel sorunların çözümünde insanların sorumluluklarını fark etmeleri amaçlanmıştır. Dünyada insanlar arası barışı tehdit eden ve yaşamı zorlaştıran unsurlar hakkında farkındalığın önemine değinilmiştir. Küresel sorunların çözümüne yönelik bir bilinç kazandırılması da hedeflenmiştir.

Küresel sorunlarla ilgili sivil toplum kuruluşlarını tanımaları ve sorunların çözümünde aktif olarak yer almaları, küresel sorunlar üzerine düşünmeyi öğrenmeleri, insanlığın ortak değeri olan tarihi eserleri, sanat eserlerini ve doğal varlıkların niçin korunması gerektiğini bilmeleri amaçlanmıştır. Türkiye’nin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri, diğer milletlerle kültürel, sanatsal, sportif ve fuar faaliyetlerinin toplumlar arası ilişkideki rolünü değerlendirebileceği tespit edilmiştir.

7. sınıf ders kitabında verilen örneklerin, “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinin son ünite olmasından dolayı yılsonunda konuların yetiştirilememesi gibi bazı sıkıntılara neden olabileceği düşünülmektedir. 6.

sınıf ders kitabında ise böyle bir durum söz konusu değildir. Yine ders kitabında küresel bağlantıların çok iyi vurgulanmadığı ve yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Karşımıza çıkan bazı eksiklik ve hataların çok önemli bir kısmının küresel değerler eğitiminin yeni bir eğitim alanı olmasından kaynaklandığını ve ders kitaplarının gözden geçirilmesi ve yeniden yazımı aşamalarında ortadan kalkacağı sanılmaktadır.

Öğrencilerin, etkili vatandaş olabilmeleri için küresel dünyanın durumunu anlamaları gerektiği öğretilmelidir. Kültürlerarası etkileşim için yetenek ve becerilerini geliştirmeleri gerektiğinin farkına varmaları sağlanmalıdır. Bunun için de küreselleşme olgusunun önemi sıklıkla öğretim programlarda ve ders kitaplarında yer alması gerekmektedir. Ders kitaplarının küreselleşme doğrultusunda eğitim gereksinimlerinin belirlenebilmesi için araştırmalar yapılması yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2002). Ekonomik Siyasal ve Sosyal Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi Fırsat mı? *Liberal Düşünce*, 7, 25-26.
- Adams, S. (2008). "Globalization and Income Inequality: Implications for Intellectual Property Rights" , *Journal of Policy Modeling*, 30, 725-735.
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program Geliştirme -Kaynak Metinler*. Konya: Kuzucular Ofset.
- Çelik, V. (1996). Örgütsel Değişme ve Geleceğin Okulu. *Yeni Türkiye Dergisi*, 7, 29-38.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Dikkaya, M., ve Özyakışır, D., (2006). Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neo-liberal Politikaların Etkileri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3 (9), 155-176.
- Ekin, N. (1997). *Küresel Bilgi Çağında Eğitim-Verimlilik-İstihdam*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Genç, S. Z., ve Eryaman, M. Y. (2008). Değişen değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-102.
- Held, D. ve McGrew, A. (2008). *Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 25-30.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: TTKB
- Mentiş Taş, A. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 28-54
- Özyurt, C. (2009). *Küresel Vatandaşlığın Gelişimi, İmkân ve Küresel Değerler Eğitimi*. I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, 159-166.
- Rapoport, A. (2009). A Forgotten Concept: Global Citizenship Education and State Social Studies Atandards. *Journal of Social Studies Research*, 33 (1), 91-112.

-
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi. (Ed: Can, G.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 3-13.
- Şimşek, A. (2008). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Derslerinde “Kültürel Bağlantılar”: Bazı Dünya Devletleriyle Karşılaştırmalı Bir Çalışma. (Ed: M. Safran, D. Dilek) *21. Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarıh Eğitimi*, İstanbul: Yeni İnsan Yayınları, 345–364.
- Tezcan, M. (1996). Küreselleşmenin Eğitimsel Boyutu. *Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 187-195.
- Tezcan, M. (2002). Küreselleşmenin Eğitim Boyutu. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6, 56-60.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yurdabakan, İ. (2002). Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6, 61-64.
- Zengingönül, O. (2005). Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz? *ESLAD Dergisi*, 1, 85-106.